

ARTIKELN SOM FÖLJER är hämtad ur
tidningen Elsa nr 4/2021, med temat:
Demokrati – lika värde och rättigheter

ELSA ÄR EN TIDNING om feministisk teologi, kultur och ekumenik
som ges ut av Sveriges Ekumeniska Kvinnoråd, SEK.

BLI MEDLEM i SEK, Sveriges Ekumeniska Kvinnoråd,
så får du tidningen hemskickad direkt i brevlådan.

Läs mer och bli medlem på
www.svekumeniskakvinnor.se

Skapelsen som gemensam horisont

– så bygger vi ett gott samhälle

Vårt samhälle präglas alltmer av både polarisering och ökad kontroll – vilket leder till mindre delaktighet. Här har kristna en viktig uppgift genom att lyfta fram det vi människor har gemensamt som skapade och skapande varelser, skriver prästen och professorn Elisabeth Gerle.

I ÅR FIRAR VI att kvinnor har kunnat rösta i 100 år. Ett stort steg framåt för demokratin. Samtidigt är demokratin hotad i flera länder. Nynationalistiska rörelser ställer krav på etnisk renhet för att ses som medborgare. Patriarkala värderingar som vi trodde vi lämnat bakom oss återkommer. Skarpa gränser mellan människor, mellan olika folk och religioner betonas åter. Detta är en utmaning för kristna som ser alla människor som skapade till Guds avbild.

Skapelse som gemensam horisont

Djupast sett hör detta samman med människosyn. Här tror jag att vi som kristna har ett viktigt uppdrag att påminna om alla människors värdighet. Inte minst i ett pluralistiskt samhälle behöver vi hävda alla människors lika värde som skapade och skapande människor. Detta har existentiella dimensioner eftersom delaktighet är centralt för att motverka vanmakt. Det var en del av det kvinnorna kämpade för när de krävde rösträtt för kvinnor.

Ett skapelseteologiskt perspektiv betonar det människor delar med varandra som skapade varelser. Den danska prästen Grundtvigs ord "människa först och kristen sen" har återvänt i det teologiska samtalet. Inte för att det kristna skulle vara oväsentligt, eller för att innerligheten i gudsnärvaron och den kristna gemenskapen skulle vara oviktig, utan för att betona utgångspunkten, det alla människor har gemensamt.

"Vi som kristna har ett viktigt uppdrag att påminna om alla människors värdighet."

Skapelsen är den gemensamma horisonten för kyrka och värld och för engagemanget för hela Guds skapelse. Därför betonas att alla är skapade till Guds avbild och utrustade med kreativitet, förnuft och förmåga att urskilja gott och ont. Ja, med förmåga att bygga samhälle.

Tillit står mot kontroll

Denna syn på människan krockar med det mätande och den kontroll som präglar vårt samhälle alltmer. Sedan mitten av 1980-talet har samhället anpassat sig till en global nyliberal ekonomisk politik med allt större utrymme för marknadskrafterna. För att ha koll infördes tunga kontrollmekanismer som New Public Management, NPM, i offentlig verksamhet. Det är en styrform som kräver fler sammanträden och möten, liksom fler administratörer och kontrollanter. Som anställda förväntas vi följa utarbetade manualer och regelverk. Om något ändå blir fel hänvisas ofta till att regelverket bör ses över. Om bara styrdokumentet är rätt utformade så kan inget gå fel, tycks man mena.

Vidare har ett stort antal forskare visat att det journalisten och författaren Maciej Zaremba kallar "att leka affär" inom slutna system som till exempel sjukvård och skola blir dyrare. Lärare, jurister, sjukvårdspersonal och andra dignar under blanketter som tar tid från det verkliga arbetet. Även inom kyrkor och samfund har detta fått fäste. Inom Svenska kyrkan klagas många över att det tar tid från förkunnelse, självvård och diakonalt arbete.

Många av oss har erfarenhet av att vi ibland måste tänka utanför boxen och lita på vårt omdöme, en helhetssyn där intuition, värderingar, kunskap och erfarenhet samverkar. När tilliten till människors omdöme undermineras naggas känslan av mening och tillhörighet. Det blir en ond cirkel där ökad kontroll leder till

”På nytt och på nytt

kallas vi till ansvar

för varandra och för skapelsen.”

mindre tillit. För att stärka detta behöver vi odla förtroende och delaktighet. Både i kristna sammanhang och i hela samhället.

Odla delaktighet och ansvar

När familj och församlingsgemenskap är som bäst är det där tillhörighet, delaktighet och ansvar odlas, både för den egna gruppen och för det större samhället och den värld vi alla tillhör. Men det kan också vara den farligaste platsen för kvinnor och barn, där övergrepp sker. Ett gott samhälle behöver därför skapa utrymme och goda villkor också för den som inte har en kärleksfull familj eller släkt.

I vårt land har välfärdsstaten länge gjort det möjligt att inte bli beroende av familj eller grupp, vilket är bra. Men samtidigt – om varje individ ser sig främst som individ i ett globalt sammanhang trängs de nära stödjande gemenskaperna undan. Då riskerar människor att ses som kunder på en världsmarknad – *Vad tjänar jag på det här?* – snarare än som medborgare. Välfärdsstaten bygger nämligen på solidaritet och ett socialt kontrakt människor emellan.

Både de större och mindre gemenskaperna är viktiga för att bygga ett gott samhälle. Betoningen av det större gemensamma kan förefalla otydlig, och till och med inbjuda till passivitet. Lika ofta kan det emellertid bli en inspiration att värna det gemensamma goda. Om familjen, den lilla gemenskapen och den kristna församlingen istället ställs mot det gemensamma samhället legitimeras de krafter som drar sig ur det delade ansvaret, medan jag tror att vi behöver odla samhörigheten med alla människor oavsett hudfärg, etnicitet, kön eller nationalitet och vidga synfältet till att inkludera allt skapat.

Inspireras av gudsríkets vision

Vi behöver mer än någonsin måla en planetär vision med porösa gränser bortom patriarkat, populism och protektionism. För att beskriva detta har jag lanserat termen eskatologisk skapelseteologi. Det står för en dynamisk skapelseteologi som bottenar i det delade sårbara livet och låter sig inspireras av gudsríkets vision av ett liv i fred och rättfärdighet, ett liv i överflöd.

Skapelseteologi förknippades länge med så kallad ordningsteologi, där man föreställde sig att Gud vid

en ursprunglig skapelse etablerat fasta ordningar för bland annat äktenskap. Det ledde till ett försvar för det bestående, inte minst av hierarkier mellan man och kvinna och mellan olika folk. När skandinaviska teologer istället knöt an till Luthers tankar om en ständigt pågående skapelse kom det dynamiska och nyskapande att betonas. Skapelse sågs då inte som något historiskt förflutet utan som ständigt pågående, där liv står mot död, upprättelse mot förtryck.

Idag blir vi alltmer medvetna om den sårbarhet vi delar med alla skapade varelser. Klimatkrisen drabbar först de fattiga och mest sårbara. I ett längre tidsperspektiv handlar det om jordens framtid. Den nyliberala ekonomin för systematiskt över resurser till dem som redan har mest. Detta leder till ökande ojämlikhet och i dess spår följer bristande tillit och rop på mer kontroll och repression. Människor förminsas och reduceras till konsumenter på en global marknad.

Ansvar för varandra och skapelsen

Här menar jag att gudsríkets eskatologiska vision av rättfärdighet och upprättelse för den som saknar röst blir både en utmaning och en uppmuntran. I samspel med tron på Guds ständiga nyskapelse inbjuds vi som medarbetare att verka för gudsríket. Detta tar människors kreativitet i anspråk och hjälper oss att upptäcka och bejaka att vi lever i relation till allt skapat.

Denna vision är något att sträcka oss mot i längtan. I den konkreta vardagen kommer vi ofta att uppleva bakslag och misslyckande. Men dopets vatten är som ett återkommande reningsbad. Vi är alla både syndare och rättfärdiggjorda, vilket vi varje dag blir påminna om genom dopet. Därför är det inte vare sig möjligt eller önskvärt att dra en skarp gräns mellan kristna och andra, eller mellan den kristna församlingen och det samhälle alla tillhör. På nytt och på nytt kallas vi till ansvar för varandra och för skapelsen. Alla är kallade till gensvar och gemenskap. •

ELISABETH GERLE är präst och verksam som professor, författare och kulturskribent – bland annat i Dagens Nyheter och Sydöstran. Hennes senaste böcker är *Allt är omöjligt. Och vi ger oss inte. Den Stora Fredsresan* och *Sinnlighetens närvaro – Luther mellan kroppskult och kroppsförakt*.